

Qərib Mehdi

salmağa çalışdı, bir şeyalınmadı. Guya xatırlaya bilmədi. – Eyb etməz, adını yadıma salanda deyərəm. Hə, cənab Fərəməzmüəllimi eynən o məşhura bənzətdim. Sözümlü bitirirəm. Oxşarın adını demək qoy sonraya qalsın. Onsuz da rəhbərimiz, müvəqqəti olaraq adını unuduğum həmin prezidentə oxşayır. Elə bil biralması, yarı bölünüblər. Vaxt almaq istəmirəm, sağ olun. Təzə rəhbərimizə gələcək fəaliyyəti

(hekayə)

(əvvəli ötən sayımızda)

Növbə Qərbi Avropa şöbəsinin müdirinə çatdı. Avropa tarixi zəngindir. Orada istənilən qədərboylu-buxunlu qəhrəmanlardan söz açmaq olar. Sezardan tutmuşg Yox, fikrindən daşındı. Yaxınkeçmişdən – Fransanın prezidenti, Hitlerin qarşısında çökmüş Fransanı ayağa qaldıran general DeQola üstünlük verdi. Onun hündür qaməti yazılarda da, çəkiliş lentlərində də öz əksini tapmışdı.

– Məndən əvvəl çıxış edən natiqin bənzətməsi maraqlıdır. Yaxşı qəhrəmanın oxşarı çox olur. Mən də tədqiqat apardığım Qərb aləmindən hər kəsi razı sala biləcək oxşarlar tapa bilərəm. İlk dəfəhörmətli direktorumuzla görüşəndə şəxsiyyətinə və şücaətinə görə Fransa prezidenti olmuş DeQolu xatırladım. O həm də alman faşizminə qarşı milli-müqavimət hərəkatının təşkilatçısı olmuşdur. Bu bənzərlik üreyimi coşdurdu. Zənn edirəm ki, bundan sonra rəhbərimiz FərəməzFərmanoviçə həm də De Qol deyə müraciət etsəm, müsbət aura doğurduğu üçün hamının üreyindənolar.

Olmasaydı, çıxışı alqışlarla təqdir etməzdilər. Bu çıxış da direktoru duyğulandırdı. Ayağadurub ətrafa boyladı və yenidən kreslosunda oturdu. Yavaş-yavaş cüssəsinin kiçik olduğunu unutmağa başladı. Bir qiymətli fikri təkrarən başqası da deyirsə, yerde qalanlar alqışları ilə onutədiqləyirsə, deməli, natiqin fikri ilə barışmaq lazımdır.

Söz Yaxın Şərq şöbəsinin müdirindəydi. Onun söyləyəcəkləri ilə iş yoldaşları daha çoxmaraqlıydılar. Çünki o, başqalarından fərqli olaraq özü ilə bacarmayan adamıydı. Danışanda, elmimühəzizələr yürüdəndə və ya təbliğata baş vuranda vicdanını unutmurdu. Tam da olmasa, həqiqət, ədalətin yanında olurdu. Bu da ona həmişə başağrısı gətirirdi. Vəziyyət tündləşəndə zarafatı köməyəçağırı, bir az özünü əhlikəf Bəhlul Danəndə kimi aparırdı. İndi necə olacaqdı? Yəne düzünəqulu yol seçəcəkdisə, özünə də ziyan verəcəkdidi, kollektivə də. Həmişə Hindistandan söhbət açardı. Bu dəfədə elə oldu:

– İlk gündən hörmətli direktorumuz mənə Hindistanın məşhur bir prezidenti olub ey, adı da, – çıxışçı bir az aşağı-yuxarı vurnuxdu. Guya məşhur prezidentin adını yadıma

dünyalarca məşhur o prezidentin adınıdeyərinsiz. Onun kimliyi mənim üçün də maraqlıdır.

Yığıncaq başa çatdı. Çıxışlar, bənzətmələr təzə direktoru razı salmışdı. Hamı onun kölgəsinəsiğınmışdı. Rəhbər son sözü ilə intizarda olanları sevindirdi: «Hamı əvvəlki vəzifəsini davamətdirəcəkdir». Təşəkkürlər qarışıq xora bənzədi. Düz gələnələr əyilə-əyilə kabineti tərk etdilər. Kimidizini qatlamışdı, kimi belini. Xoş mənzərə idi. Direktor gördü ki, doğrudan da, onların arasındaondan uca

du ki, çay qaşığı ilə bu şirin nemətin dadına baxsınlar. Bir əldə cəm olmağın yolu bu idi. Yeyirsənsə, yedirtməyə də qapı açmalısın. Yeyənlər könüllü surətdə qulaqlarını rəhbərin əlinə təslim edirlər. Belə olanda rəhbər üçün kiminsə qulağını burmaq və ya dartıb kökündən çıxarmaqasən olur.

Amma direktor hər dəfə Hindistançı «Bəhlul Danəndə» ilə görüşəndə gülümsünüb soruşurdu: «Hələ də o məşhur Hindistan prezidentinin adını yadınıza sala bilməmişiniz?». «BəhlulDanəndə» isə rəhbəri-

manoviçi sehirli kreslosundan ayırıb, aşağı vəzifəyə endirdilər. Dünənün əmr verən rəhbəri cavabını tapmadığı təəccüblü sual içində itib-batmışdı: «Görəsən, haradasəhvə yol verdim ki, məni sevimli kreslomdan ayrı saldılar?».

Fəsilər dəyişəndə təbiət də dəyişir. Ətrafında olan adamların belə kəskin dəyişməsi Fərəməz Fərmanoviçi təəccübləndirirdi. O, çətin sualın cavabını tapa bilmirdi. Bir zamanlar pürəvəzinə başına and içirdilər. Ağızını açan onun böyüklüyündən, özünün kiçikliyinəndən dəm vururdu. İndi onu saya salan yox idi. «Sədaqətli» Lalıçkası da elə bil onu tanıyırdı. Bir dəfə yanındankeçərkən onu saxladı:

– Lalə xanım, məni tanımadın?

Lalə xanım saymazayana:

– Necə tanımadım?! Sən Fərəməz deyilmisən?

Eks rəhbər ötən həzlərin şirinliyini yada salmağa çalışdı:

– Yox! Mən «Xoruzməz» dediyin oğlanam.

Lalə xanım barmağını yeni kreslo sahibinə doğru uzatdı:

– Çəşmə. «Xoruzməz» bax o baş otaqda baş kreslo da oturan kişidir.

Daha bir qarşılaşma Yaxın Şərq şöbəsinin müdiri «Bəhlul Danəndə» ilə baş verdi. Eks-rəhbərmaraq üçün soruşdu:

– Siz mənə oxşayan o məşhur Hindistan prezidentinin adını xatırlaya bildinizmi?

– Xatırladım. Adı Ləl Bahadır Şastridir.

– Nəyə görə siz məni görəndə Şastri yadınıza düşdü?

– Boy oxşarlığınıza görə.

– O da mənim kimi uca-boy adam idi?

– Əksinə, o sizin kimi qısa-boy, dünya ölkələrinin ən gödək prezidenti idi. Amma həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən sağlam idi. Təyyarə ilə uçarkən qəza baş verdi. Çoxları ölsə də, o, salamat-qaldı.

– Hə, axır ki, dediniz. İndi «huşsuzluğunuzun» sirri mənə aydın oldu.

Ətrafından keçən, dünənə qədər dizindən çökən, belindən əyilən adamlara baxdı. Hamısının qaməti düzəlmişdi.

Ən alçaq adam

Yığıncaq başa çatdı. Çıxışlar, bənzətmələr təzə direktoru razı salmışdı. Hamı onun kölgəsinəsiğınmışdı. Rəhbər son sözü ilə intizarda olanları sevindirdi: «Hamı əvvəlki vəzifəsini davamətdirəcəkdir». Təşəkkürlər qarışıq xora bənzədi. Düz gələnələr əyilə-əyilə kabineti tərk etdilər. Kimidizini qatlamışdı, kimi belini. Xoş mənzərə idi. Direktor gördü ki, doğrudan da, onların arasındaondan uca boylusu yoxdur. Madam ki, adamlar bu barədə danılmaz faktlarla fikir söyləyirsə, deməli, belədir. Ən çətin iş adamının olmayan şeyə özünü inandırmasıdır. O, bu çətinliyin də öhdəsindəngəldi...

yətindəböyük-böyük uğurlar arzulaıram.

Hindistan mövzulu alim deyəsən, özünü güllünc vəziyyətdə qoydu. Onu tanıyanlar bilirdilərki, şöbə müdiri yayır, sözünün oxunu atıb yayır, gizlədir. Fərmanoviç bunu duymadı. Belə yozduki, zəhməmi onu basdığından özünü itirib. Rəhbər çaşana kömək əli uzadıb qımışdı da:

– Özünüzü çox əziyyəte salmayın, yadınıza düşəndə

boylusu yoxdur. Madam ki, adamlar bu barədə danılmaz faktlarla fikir söyləyirsə, deməli, belədir. Ən çətin iş adamının olmayan şeyə özünü inandırmasıdır. O, bu çətinliyin də öhdəsindəngəldi.

Fərəməz Fərmanoviç uzun boylu Qulliver kimi kiçik boylulara rəhbərlik etməkdə davam edirdi. Elmi-Tədqiqat İnstitutu bir bal çəlləyi idi, çömçəsi direktorun əlindəydi. O birilərə də siçanyolu qoymuş-

ni əmin edirdi: «Yadıma düşəndə mütləq dəyəcəyəm».

Elmi müəssisə əyən və əyilənlər məkanına çevrilmişdi. Tədqiqat işləri başlı-başınaburaxılmışdı. Bütçə vəsaiti talan edilirdi. Bu vəziyyət nə qədər davam edəcəkdidi? Qəflətən tufanqopdu. Yan bacadan yellər əsməyə başladı. Yuxarıdan idarəyə köklü yoxlama gəldi. Korrupsiyaəlamətləri üzə çıxdı. Fərəməz Fər-

manoviç kimi hündürboylu idilər. Bəs özünün qaməti necəydi? Bir dahaŞastrini yadına saldı. O adam o boyda hündürlükdən yıxıldı, ölmədi. Bəs Fərəməz Fərmanoviç necə? Təəccüblənməyə səbəb yox. Əməllə şərtlənən bu gödək adam isə öz hündürlüyündən yıxılan kimi «öldü». Keçmiş rəhbər ağrı dolu təəsüf hissələ köksünü ötürdü: «Sən demə, dünyanın ən alçaqadamı mənmişəm...».